

ЕКОЛОГІЧНА КОМПОНЕНТА КЛАСИФІКАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ

К.С. Марченко, аспірант

Житомирський державний технологічний університет

У статті проведено дослідження питань класифікації господарських рішень та визначено необхідність застосування екологоорієнтованих класифікаційних ознак під час їх вироблення суб'єктами господарювання.

Ключові слова: класифікація, класифікаційна ознака, господарське рішення.

Постановка проблеми. Діяльність кожного промислового підприємства прямо впливає на стан довкілля. В сучасних умовах господарювання провідні вчені [1; 2] виокремлюють два основні напрями впливу. Перший напрям характеризує вплив, який формується на вході у виробничий процес і залежить від обсягів ресурсів, що використовуються. Зауважимо, що цей напрям пов'язаний з видобутком та виробництвом необхідної для господарської діяльності підприємства сировини, матеріалів, комплектуючих та напівфабрикатів. Другий напрям формується безпосередньо під час процесу виробництва: вплив проявляється у вигляді утворення твердих відходів, викидів в атмосферне повітря, стоків тощо, що являє собою потенційну небезпеку для навколишнього природного середовища. Варто відмітити, що співвідношення шкідливих речовин, які потрапляють у довкілля, залежить від характеру підприємства, виду діяльності, розмірів та обсягів господарської діяльності, а також від якості та ефективності прийнятих господарських рішень.

Стан вивчення проблеми. Питання щодо визначення сутності господарських рішень, особливостей їх вироблення та прийняття досліджували у своїх працях такі вітчизняні вчені, як: В.В. Віталінський, А.І. Донець, О.С. Дуброва, І.С. Іванова, С.М. Клименко, Н.І. Машина, Н.С. Приймак, Н.В. Чорноморченко та ін. Однак варто зазначити, що екологічна компонента класифікації господарських рішень потребує більш детального дослідження.

Метою дослідження є узагальнення наявної видової класифікації господарських рішень та обґрунтування необхідності застосування екологоорієнтованих класифікаційних ознак під час їх вироблення суб'єктами господарювання.

Результати дослідження. Сучасний розвиток суспільства через активне провадження господарської діяльності чинить значний негативний вплив на стан довкілля, з року в рік підвищуючи ризик виникнення техногенних катастроф. Нестабільність економічної ситуації в країні не дозволяє фінансувати у необхідних обсягах заходи, які покликані знижувати негативний вплив на навколишнє природне середовище. Тому для забезпечення раціонального використання ресурсів й відтворення навколишнього природного середовища необхідною умовою є наявність значних фінансових інвестицій [1;2] та активної участі суб'єктів господарювання. Відповідно до цього виникає потреба у врахуванні екологічних наслідків при виробленні та прийнятті господарських рішень усіма без винятку суб'єктами господарювання.

Зауважимо, що рішення, які приймаються в процесі господарювання, є досить різноманітними та різноплановими, а необхідність у їх видовій класифікації визначена особливостями вибору оптимальних методів прийняття та обґрунтування господарських рішень через визначеність термінологічного апарату [3; 5].

Наведемо узагальнені класифікаційні ознаки та види господарських рішень, запропоновані вітчизняними вченими [3-5]:

- за змістом (політичні, економічні, технічні, конструкторські, технологічні, організаційні, соціальні, інформаційні);
- за кількістю суб'єктів, які впливають на рішення (визначальні, конкурентні, адаптуючі);
- за цілями підприємства (стратегічні, тактичні, оперативні);
- за характером прийняття (стандартні або прийняті автоматично, творчі, прийняті за аналогією, вибіркові, систематичні);
- за частотою прийняття (разові, циклічні, постійні);

- за рівнем структурованості (типові, оригінальні);
- за термінам дії (оперативні, поточні, перспективні);
- за формою вираження (документальні, усні);
- за рівнем ризику (з допустимим рівнем ризику, з критичним рівнем ризику, з катастрофічним рівнем ризику, з мінімальним рівнем ризику);
 - за характером використання ресурсів і технологій (ординарні, синергічні, асинергічні);
 - за складністю реалізації (прості, процесні);
 - залежно від особистості керівника (врівноважені, імпульсивні, інертні, ризиковані, обережні);
 - за методами розробки (кількісні, евристичні);
 - за ступенем новизни (рутинні, новаторські);
 - за ступенем повноти інформації (прийняті в умовах визначеності, прийняті в умовах невизначеності, прийняті в умовах ризику);
 - за типом застосовуваних критеріїв і часу вирішення завдань (автоматичні, бліц-рішення, експрес-рішення, лонгіровані);
 - за стадією життєвого циклу товару (рішення на стадії НДДКР, рішення на стадії виробництва тощо);
 - за функціональною спрямованістю (розроблювані для здійснення планових заходів у компанії, підрозділі, спрямовані на розв'язок організаційних проблем функціонування підприємства, розроблювані за різними аспектами діяльності працівників підприємства, координаційні, контрольні, інформативні, регульовальні);
 - за сферою дії (технічні, економічні, соціальні);
 - за метою (комерційні, некомерційні);
 - за рівнем управління (прийняті на вищому рівні, прийняті на середньому рівні, прийняті на нижчому рівні);
 - за масштабністю (комплексні, часткові);
 - за організацією розробки (колегіальні, корпоративні, індивідуальні, змішані);
 - за ступенем складності (стандартні, нестандартні);
 - за глибиною дії (однорівневі, багаторівневі);

- за компетентністю (на основі здорового глузду, професіональні);
- за часом дії (тривалої дії, разові, неперервної дії, для розв'язання певних завдань);
- за ознакою врахування або неврахування зміни умов реалізації рішення (гнучкі, жорсткі);
- за ознакою управлінських функцій (рішення функції планування, рішення функції організаційної діяльності, рішення функції мотивації учасників, рішення функції контролю);
- за напрямом вирішення (приймаються всередині організації як системи, рішення, що виходять за межі організації);
- за ступенем обов'язковості виконання (директивні, рекомендаційні, орієнтаційні)
- за характером прийняття (вибіркові, систематичні).
- з погляду принципового підходу до варіантності (безальтернативне, бінарне, багатоваріантне, інноваційне).

Проаналізувавши основні види господарських рішень, ми дійшли висновку про недостатню їх екологічну спрямованість, яка в сучасних умовах господарювання набуває особливої актуальності. Відповідно до цього виникає необхідність у широкому застосуванні таких класифікаційних ознак, які б дозволили виділити саме екологічний характер господарського рішення, його екологічну компоненту.

Тому пропонуємо ввести у практику обґрунтування господарських рішень такі їх класифікаційні ознаки як:

- за ступенем впливу на довкілля (з мінімальним ступенем впливу, гранично допустимим, високим, критичним);
- за орієнтацією на політику ресурсозбереження (орієнтовані, неорієнтовані);
- за впливом на економічну ефективність природоохоронних заходів (спрямовані на усунення/зниження викидів, спрямовані на нейтралізацію шкідливих факторів забруднення, спрямовані на зниження шкідливого впливу забруднення на реципієнтів);

- за впливом кінцевого результату на довкілля (на атмосферу, на земельні ресурси, на водні ресурси, на лісові ресурси тощо).

На нашу думку, запропоновані класифікаційні ознаки дозволять спростити та систематизувати процес прийняття господарських рішень, результати яких мінімізуватимуть негативний вплив на навколишнє природне середовище.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Отже, будь-яке господарське рішення має враховувати його екологічні наслідки. Тому для ефективного управління станом навколишнього природного середовища в межах компетенції суб'єкта господарювання необхідно визначити ефективні методи обґрунтування та прийняття рішень в системі раціонального природокористування, а процес прийняття господарського рішення має набути соціо-екологічної орієнтації.

Література:

1. Брюхань Ф.Ф. Промышленная экология : учебн. / Ф.Ф. Брюхань, М.В. Графкина, Е.Е. Сдобнякова. — М. : ФОРУМ, 2011. — 208 с.
2. Данилишин Б.М. Економіка природокористування / Б.М. Данилишин, М.А. Хвесик, В.А. Голян. — К. : Кондор, 2010. — 465 с.
3. Клименко С.М. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків : навч. посіб. / С.М. Клименко, О.С. Дуброва. — К. : КНЕУ, 2005. — 252 с.
4. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків : навч. посіб. / За заг. ред. Донець Л.І. — К. : ЦУЛ, 2012. — 472 с.
5. Чорноморченко Н.В. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків : навч.-метод. посіб. / Н.В. Чорноморченко, І.С. Іванова, Н.С. Приймак. — Львів : Магнолія-2006, 2010. — 260 с.